

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΩΝΤΑΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τεχνικές ανάγνωσης

Καλή ανάγνωση δεν σημαίνει την ανοργάνωτη απομνημόνευση. Οι φοιτητές της ιστορίας τείνουν συχνά να νομίζουν ότι όλες οι απαντήσεις βρίσκονται στο εγχειρίδιο και ότι ο σκοπός του μαθήματος είναι να το μάθει κανείς απέξω. Ωστόσο, μια τέτοια προσέγγιση μετατρέπει τον φοιτητή σε παθητικό αποδέκτη πληροφοριών και όχι σε έναν ενεργό συμμετέχο στην διαδικασία της μάθησης. Παρακάτω θα βρείτε ορισμένες προτάσεις για το τι είδους βιβλία μπορείτε να διαβάσετε και πώς μπορείτε να τα χρησιμοποιήσετε αποτελεσματικά.

ΕΙΔΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που συμβουλευέται κανείς βιβλία και οι διαφορετικοί λόγοι απαιτούν τη χρήση διαφορετικών ειδών βιβλίων. Κάποια βιβλία αποτελούν γενικές εισαγωγές σε ένα θέμα, άλλα απευθύνονται σε ένα πιο ειδικό κοινό. Κάποια είναι καλά για να πάρει κανείς ιδέες, άλλα για την άντληση πληροφοριών. Κάποια είναι καλά για να τα διαβάσει κανείς από την αρχή μέχρι το τέλος, άλλα μόνο για να δει ορισμένες σελίδες. Ψάξτε σε μια ευρεία γκάμα βιβλίων προτού αποφασίσετε ποια μπορεί να είναι τα πιο χρήσιμα. Μάθετε να διακρίνετε μεταξύ των διαφορετικών ειδών βιβλίων.

ΠΩΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

Δεν υπάρχει λόγος να διαβάσετε ένα βιβλίο από την αρχή μέχρι το τέλος, όσο καλό και να είναι, αν δεν σας είναι χρήσιμο. Ούτε και υπάρχει λόγος να διαβάσετε το ένα βιβλίο μετά το άλλο σε μια προσπάθεια να συσσωρεύσετε όσο το δυνατόν περισσότερες γνώσεις. Αυτό είναι στην πραγματικότητα εις βάρος σας, γιατί θα έχετε συγκεντρώσει τόσες ιδέες και πληροφορίες που δεν θα ξέρετε τι να τις κάνετε.

Προτού ξεκινήσετε να διαβάσετε ένα βιβλίο, διατρέξτε τον Πίνακα Περιεχομένων και την Εισαγωγή για να δείτε ποια κεφάλαια μπορεί να σας ενδιαφέρουν. Δείτε αν το βιβλίο έχει Ευρετήριο. Το να διαβάσετε ένα βιβλίο μέσω του ευρετηρίου είναι συχνά ο πιο γρήγορος τρόπος να συγκεντρώσετε πληροφορίες. Αν το βιβλίο είναι υπερβολικά δύσκολο ή σας μπερδεύει, μην συνεχίζετε να το διαβάσετε. Βρείτε κάποιο άλλο απλούστερο. Επιλέξτε ένα βιβλίο που φαίνεται ότι μπορεί να σας προσανατολίσει σε ένα θέμα. Να θυμάστε: *το να διαβάσετε ένα βιβλίο από την αρχή μέχρι το τέλος είναι μόνο ένας από τους νόμιμους τρόπους να χρησιμοποιήσει κανείς ένα βιβλίο –και όχι απαραίτητα ο πιο λογικός.*

1. ΤΡΕΙΣ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

A. Σαν συλλογή πληροφοριών

Χρησιμοποιήστε ένα βιβλίο αν χρειάζεστε γρήγορα μια συγκεκριμένη πληροφορία. Μπορεί, π.χ., να χρειάζεται να μάθετε πότε ανήλθε στο θρόνο ο σουλτάνος Αβδούλ Χαμίτ, ή ποιος ήταν ο πληθυσμός της Θεσσαλονίκης στις αρχές του εικοστού αιώνα.

B. Σαν πηγή για το ιστορικό πλαίσιο

Αν εστιάζετε σε ένα θέμα, αλλά χρειάζεται να γνωρίζετε τι άλλο συνέβαινε εκείνη την περίοδο ή τι συνέβη την προηγούμενη, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ένα βιβλίο για να βρείτε τα απαραίτητα στοιχεία για το ιστορικό πλαίσιο. Π.χ. αν μελετάτε για την αστική τάξη στην ύστερη οθωμανική αυτοκρατορία, θα πρέπει να χρησιμοποιήσετε ένα βιβλίο για να καταλάβετε τις οικονομικές μεταβολές την ίδια περίοδο.

C. Σαν ερμηνεία

Καθώς τα γεγονότα δεν μιλούν από μόνα τους, είναι απαραίτητο για τον ιστορικό να τους δώσει κάποιο σχήμα και να τα βάλει σε μια σειρά που θα την καταλάβουν οι αναγνώστες του. Αυτό ονομάζεται ερμηνεία. Όλα τα βιβλία παρέχουν όχι μόνο πληροφορίες, αλλά και έναν τρόπο να καταλάβει κανείς αυτές τις πληροφορίες. Πρέπει λοιπόν να χρησιμοποιείτε ένα βιβλίο αν θέλετε να καταλάβετε πώς ένας ιστορικός αντιλαμβάνεται ένα ιστορικό φαινόμενο. Π.χ. μπορούμε να καταλάβουμε την οικονομική ανάπτυξη της ύστερης οθωμανικής αυτοκρατορίας ως οικονομική εξάρτηση της χώρας από τις δυτικές μεγάλες δυνάμεις όπως υποστηρίζει ο Immanuel Wallerstein;

2. ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ

Ένα από τα πιο σημαντικά πράγματα όταν διαβάζει κανείς ένα βιβλίο είναι να βρει και να καταλάβει τη συγκεκριμένη ερμηνεία του συγγραφέα. Πώς τοποθετεί ο συγγραφέας τα γεγονότα ώστε να βγάλουν νόημα;

A. Εντοπίζοντας την ερμηνεία

Οι καλοί συγγραφείς θέλουν να κάνουν γνωστή την ερμηνεία τους. Μιας και ο λόγος που γράφει κανείς ένα βιβλίο είναι για να γνωστοποιήσει κάτι σε κάποιον άλλο, με έναν καλό συγγραφέα δεν είναι δύσκολο να εντοπίσει κανείς την ερμηνεία του.

• 1. Σε ένα δοκίμιο ή άρθρο

Σε ένα άρθρο, ο συγγραφέας θα αναφέρει την ερμηνεία του στο τέλος της εισαγωγής ή στα συμπεράσματα.

• 2. Σε ένα βιβλίο

Σε ένα βιβλίο, ο συγγραφέας θα έχει πιθανότατα αρκετά επιχειρήματα, ένα σε κάθε κεφάλαιο. Η συνολική ερμηνεία που προτείνει το βιβλίο θα βρίσκεται στην εισαγωγή ή στον επίλογο. Η ερμηνεία/επιχείρημα του κάθε κεφαλαίου βρίσκεται συνήθως στην πρώτη ή στην τελευταία παράγραφο.

Υ.Γ. Είναι συχνά χρήσιμο, ιδιαίτερα αν ενδιαφέρεστε κυρίως για την ερμηνεία του συγγραφέα να διαβάσετε εξ ολοκλήρου μόνο το πρώτο και το τελευταίο κεφάλαιο. Για τα υπόλοιπα κεφάλαια αρκεί να διαβάσετε την αρχική και την τελική παράγραφο. Αν είναι ένα καλογραμμένο βιβλίο, αυτός ο τρόπος ανάγνωσης θα σας δώσει μια αρκετά καλή ιδέα για την θέση του συγγραφέα.

B. Η σημασία της ερμηνείας

Ερμηνεία είναι ο τρόπος που ένας ιστορικός καταλαβαίνει ένα κομμάτι του παρελθόντος. Όπως κάθε καλό αφήγημα, ένα καλό ιστορικό κείμενο αποκαλύπτει όχι μόνο κάτι για το παρελθόν, αλλά και για το παρόν. Οι μεγάλοι ιστορικοί μας βοηθούν να δούμε όψεις του παρελθόντος και για την ανθρώπινη κατάσταση που δεν θα μπορούσαμε να είχαμε αντιληφθεί μόνοι μας.

C. Οι ιστορικοί συχνά διαφωνούν στην ερμηνεία

Ορισμένα γεγονότα είναι αμφίσημα. Οι ιστορικοί θέτουν διαφορετικά ερωτήματα για το παρελθόν. Οι ιστορικοί έχουν διαφορετικές αξίες και προσεγγίζουν το υλικό με διαφορετικές αντιλήψεις. Για αυτούς και άλλους λόγους, οι ιστορικοί συχνά καταλήγουν σε διαφορετικές ερμηνείες του ίδιου γεγονότος. Για παράδειγμα, πολλοί ιστορικοί ερμηνεύουν την Επανάσταση των Νεότουρκων σαν τον θρίαμβο μιας ανερχόμενης αστικής τάξης. Άλλοι όμως, την βλέπουν σαν το κίνημα στρατιωτικών αξιωματούχων που ήθελαν να αποτρέψουν την περαιτέρω συρρίκνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Είναι επομένως απαραίτητο να μπορεί κανείς να αξιολογεί κριτικά την ερμηνεία ενός ιστορικού.

3. ΑΞΙΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΜΙΑ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

A. Το επιχείρημα

- 1. Με ποιο ιστορικό πρόβλημα ασχολείται ο συγγραφέας;
- 2. Ποιο είναι το επιχείρημά του;
- 3. Πώς φτάνει στο επιχείρημά του;
 - a. Περί τίνος ιστορικού βιβλίου πρόκειται;
 - b. Τί ιστορικές μεθόδους και τεχνικές χρησιμοποιεί;
 - c. Τι αποδείξεις παραθέτει;
 - d. Μπορείτε να εντοπίσετε μια σχολή ερμηνείας;
- 4. Τι είδους πηγές χρησιμοποιεί;

B. Αξιολόγηση

- 1. Παρουσίασε ο συγγραφέας ένα πειστικό επιχείρημα;
 - a. Υποστηρίζουν τα τεκμήρια το επιχείρημά του;

- b. Αποδεικνύουν όντως τα τεκμήρια αυτό που ισχυρίζεται ο συγγραφέας ότι αποδεικνύουν;
- c. Υπέπεσε ο συγγραφέας σε πραγματολογικά λάθη;
- 2. Χρησιμοποιεί ο συγγραφέας αμφισβητήσιμες μεθόδους ή τεχνικές;
- 3. Ποια ερωτήματα παραμένουν αναπάντητα;
- 4. Ασκεί ο συγγραφέας πολεμική;
 - a. Αν ναι, εξασθενεί το επιχείρημά του;
 - b. Αν όχι, μήπως υπάρχει μια υπόρρητη αντιπαράθεση;

C. Η συζήτηση

- 1. Πώς συγκρίνεται αυτό το κείμενο με άλλα που έχουν γραφτεί για αυτό ή για παρόμοια θέματα;
- 2. Πώς διαφέρουν τα επιχειρήματα των κειμένων;
- 3. Γιατί διαφέρουν τα επιχειρήματα;
 - a. Χρησιμοποιούν τις ίδιες ή διαφορετικές πηγές;
 - b. Χρησιμοποιούν τις πηγές αυτές με τον ίδιο τρόπο;
 - c. Χρησιμοποιούν τις ίδιες μεθόδους ή τεχνικές;
 - d. Εκκινούν από την ίδια ή παρόμοια οπτική γωνία;
 - e. Απευθύνονται στο ίδιο ή σε παρόμοιο ακροατήριο;
- 4. Πότε γράφτηκαν τα κείμενα αυτά;
- 5. Έχουν οι συγγραφείς το ίδιο παρελθόν;
- 6. Μήπως διαφέρουν στις πολιτικές, φιλοσοφικές, ηθικές, πολιτισμικές ή θρησκευτικές τους απόψεις;

Να θυμάστε: η καλή ανάγνωση έγκειται στο να θέτει κανείς ερωτήσεις και να προσπαθεί να τις απαντήσει.

Κρατώντας σημειώσεις

A. Στην τάξη

Ένα καλά επεξεργασμένο σύστημα σημειώσεων θα σας επιτρέψει να συγκρατήσετε τα κύρια σημεία μιας παράδοσης.

- Προσπαθήστε να αναπτύξετε έναν τρόπο σημειώσεων που ανταποκρίνεται στις ανάγκες σας. Μην επαφίεστε στις σημειώσεις των συμφοιτητών σας γιατί συχνά δεν θα καταλαβαίνετε τον τρόπο που κράτησαν σημειώσεις.
- Σκεφτείτε τρόπους να αναπτύξετε ένα σύστημα συντομογραφιών/στενογραφίας.
- Να θυμάστε ότι οι στενογραφημένες σημειώσεις πρέπει να μεταγραφούν σε πλήρη μορφή αμέσως μόλις είναι δυνατόν, και κατά προτίμηση την ίδια μέρα με την παράδοση, όταν ακόμη αυτή είναι φρέσκια στη μνήμη σας.

B. Όταν διαβάσετε ένα βιβλίο

Μην κρατάτε πολλές σημειώσεις. Δεν έχει νόημα να συγκεντρώνετε τόνους σημειώσεων, όσο τακτικές και αν είναι αν δεν τις έχετε κρατήσει για έναν πολύ συγκεκριμένο σκοπό. Οι σημειώσεις πρέπει επομένως να σας βοηθούν να:

- οργανώσετε ένα σχεδιάγραμμα ή πίνακα των πιο σχετικών γεγονότων και προσώπων (π.χ. τα γεγονότα που οδήγησαν στους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-1913).
- καταλάβετε τα «πώς» και τα «γιατί» ενός συγκεκριμένου ιστορικού φαινομένου (πώς και γιατί η Οθωμανική Αυτοκρατορία υιοθέτησε μια πολιτική μεταρρυθμίσεων στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα).
- Αντιληφθείτε τα κύρια σημεία της ερμηνείας του συγγραφέα (η ερμηνεία του Immanuel Wallerstein για τη σχέση ευρωπαϊκού κέντρου-και οθωμανικής περιφέρειας).

Όταν κρατάτε σημειώσεις να φροντίζετε να διακρίνονται τα παραθέματα των συγγραφέων από τις δικές σας σκέψεις και σχόλια. Επίσης, φροντίστε να καταγράφετε την πηγή από την οποία αντλήσατε το παράθεμα, την ιδέα ή την πληροφορία. Δεν υπάρχει τίποτα πιο απελπιστικό από το να εντοπίζετε στις σημειώσεις ένα χρήσιμο παράθεμα αλλά όχι και το από πού προέρχεται.

Να θυμάστε

Μην υποτιμάτε τη σημασία των σημειώσεων. Στο τέλος του μαθήματος θα βρεθείτε με πολλές σημειώσεις, κεφάλαια βιβλίων, άρθρα περιοδικών, ερωτήσεις και σχεδιαγράμματα. Μόνο με μια σειρά αποτελεσματικών και οργανωμένων σημειώσεων θα μπορέσετε να βγάλετε άκρη.